

Jordbruksoppgjøret 2014

- Nytt politisk landskap

NORGES BONDELAG

Jordbruksoppgjøret 2014 – nytt politisk landskap

Høringsnotat til lokal- og fylkeslag

Innhold

1	Stortingsvalget 2013.....	2
1.1	De første ukene med ny Regjering.....	2
2	Drøfting av Regjeringsplattformen mot jordbruksforhandlingene.....	3
2.1	“Velkommen til bords”.....	3
2.2	Matproduksjon.....	4
2.3	Inntekt.....	4
2.4	Bruksstruktur.....	6
2.5	Distrikt.....	11
2.6	Budsjett, pris, struktur og distrikt.....	13
2.7	Stimulere til produksjon.....	15
2.8	Melkekvoter.....	15
2.9	Forenkling.....	16
3	Oppsummering.....	16
3.1	Stortingets rolle.....	17
4	Spørsmål til diskusjon og grunnlag for innspill.....	17
5	Aksjonsberedskap.....	19
5.1	Målet er ikke brudd i jordbruksforhandlingene.....	19
5.2	Blir det brudd, må vi aksjonere!.....	19
5.3	Aksjonsformer.....	19
6	Aksjonsplaner: Spørsmål og diskusjon.....	20

1 Stortingsvalget 2013

Når stemmeurnene var talt opp, var folkets røst klar: De rød-grønne fikk ikke fornyet tillit etter 8 år i regjering. De fire borgelige partiene satte seg ned ved forhandlingsbordet. Det skulle sonderes. Etter mange dager med intense tautrekninger var drømmen om en firepartiregering lagt død. Den politiske avstanden var for stor, men ikke større enn at de ble enige om en samarbeidsavtale. Høyre og Fremskrittspartiet fortsatte med regjeringsforhandlinger, og da Stortinget tiltrådte var den nye regjeringen klar. Fremskrittspartiets Sylvi Listhaug fikk statsrådsposten i Landbruks- og matdepartementet. En beslutning fra Erna Solberg som nok hadde gitt høye odds.

1.1 De første ukene med ny Regjering

Den blå-blå regjeringen ønsker å føre en annen politikk enn sine rød-grønne forgjengere. Landbruksområdet er ikke noe unntak, snarere tvert i mot. Her har de tydelig uttalt at de ønsker en kursendring. Vi må alle ta inn over oss at det kommer til å bli endringer. For noen vil endringene kunne oppfattes som positive, for andre negative, ja faktisk så negative at levebrødet kan stå i fare. Det er som forventet, men også positivt at regjeringen i behandlingen av statsbudsjettet for 2014, respekterte den inngåtte jordbruksavtalen og forutsetningene for denne.

På den annen side har regjeringen allerede kjørt fram tre saker som dessverre utelukkende er negative for landbruket.

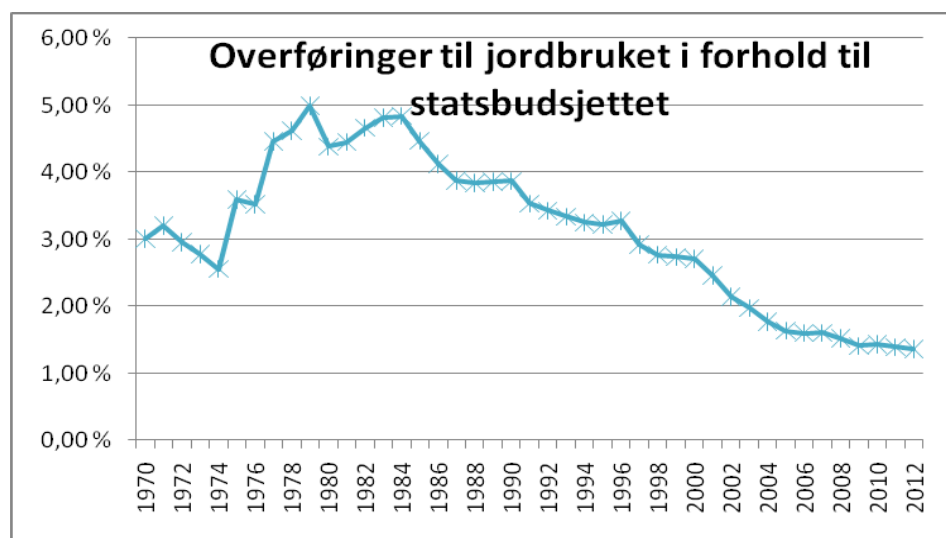
- Statsbudsjettet 2014. Arveavgifta fjernes og samtidig blir mulighetene for å øke avskrivningsgrunnlaget ved gårdsoverdragelser svært begrenset. Det fører til store skatteskjerpelser (420.000 kroner for et gjennomsnittlig melkebruk fordelt over avskrivningsperioden) for de som tar over gårdsbruk der gave er et betydelig element. Samtidig økes avgiftene på diesel og strøm. Bare avgiftene gir en kostnadsøkning på ca 3.000 kroner per bonde. Under stortingsbehandlingen sørget Venstre og KrF for at denne saken skal tas opp igjen til våren i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett. Saken er derfor ikke endelig landet.
- Prosenttollen på ost og kjøtt. Europaministeren hastet til EU for å varsle om at Regjeringen uten noen form for sverdslag har som mål å endre prosenttollen på ost og kjøtt som ble innført fra 1/1-2013. Begrunnelsen er hensynet til norske forbrukere og norsk matvareindustri. Dette til tross for at:
 - En samlet matindustri på det sterkeste har advart regjeringen mot en ensidig tollreversering.
 - Mangfoldet av oster fra EU som forbrukeren kan velge i, har heller blitt større enn mindre fordi osteimporten har økt også i 2013.Omleggingen til prosenttoll var en viktig premiss for prisøkningene ved siste jordbruksoppgjør. En tollreversering vil kunne innebære reduserte priser og mindre norskprodusert ost og kjøtt.
- Omstillingstilskudd for svineprodusenter. Landbruks- og matministeren har varslet at hun vil overprøve et eventuelt vedtak i Omsetningsrådet med begrunnelse i strid med jordbruksavtalen 2008. Hun vil heller senke prisene ytterligere. Norges Bondelag har en helt annen fortolkning av jordbruksavtalen.
- Nedbygging av dyrkajord. Med begrunnelse i ”lytte til lokaldemokratiet” og ”valgløfter” har Listhaug, med tungt hjerte, besluttet at hun ikke vil overprøve Trondheim kommunes vedtak om å bygge ned 1000 dekar av den beste matjorda. Hun vil heller ikke overprøve Vestby kommunes vedtak om å bygge et kjøpesenter for Ikea på den beste matjorda i bygda.

Det er mye som tyder på at Regjeringen, og særlig Landbruks- og matministeren, ønsker fra dag én å vise handlekraft gjennom kursendringer.

Vi står framfor et jordbruksoppgjør som vil skille seg betydelig ut fra oppgjørene med den rød-grønne regjeringen. Hoveduenigheten med den rød-grønne regjeringen handlet om størrelse på inntektsramma, og da særlig omfanget av budsjettmidler. Fordelingen av disse midlene på ulike tilskuddsordninger var en i det store og hele ganske enige om.

Med den blåblå regjeringen er det sannsynlig at en både vil være uenig om størrelsen på ramma og fordelingen av midlene. Regjeringen skriver i erklæringen:

”Gjøre jordbruket mindre avhengig av statlige overføringer, redusere jordbrukets kostnadsnivå og gi bonden nye og bedre inntektsmuligheter”. Hva innebærer denne formuleringen på nivået for framtidig budsjettstøtte?

2 Drøfting av Regjeringsplattformen mot jordbruksforhandlingene

Ambisjonene til regjeringen Solberg ligger nedfelt i deres politiske plattform. Som bakgrunn for diskusjoner og innspill har vi videre i notatet drøftet regjeringsplattformens mål og virkemidler. Drøftingen vil belyse:

- Endringer i forhold til landbrukspolitikken ført av regjeringen Stoltenberg
- Mulige konsekvenser for jordbruket

Med utgangspunkt i dette ber vi om råd fra ALLE lokal- og fylkeslag på hvilken holdning Norges Bondelag skal innta mot kommende jordbruksoppgjør.

2.1 "Velkommen til bords"

Landbruks- og matmeldinga "Velkommen til bords" ble lagt fram av den rød-grønne regjeringen. Den ble behandlet av Stortinget våren 2012. Det er ikke et samlet Storting som står bak meldinga. Arbeiderpartiet, SV og SP, er dagens mindretall på Stortinget. De borgelige partiene deler seg med merknader til ulike tema i meldinga. På mange områder har Høyre og Fremskrittspartiet felles merknader, mens KrF enten støttet de rød-grønne eller avga egen merknad. Venstre var ikke representert i næringskomiteen ved forrige periode, der merknadene ble utformet.

Generelt gjelder en Stortingsmelding inntil en ny er lagt fram. På en del områder avviker regjeringsplattformen fra meldinga. Det er derfor usikkert hvilken status landbruks- og matmeldinga vil få i denne stortingsperioden.

2.2 Matproduksjon

I Landbruks- og matmeldinga ble fokus i landbrukspolitikken dreid tilbake til å produsere mat. De rød-grønne la til grunn at norsk matproduksjon skal økes i takt med etterspørselen fra en økende befolkning, slik at selvforsyningsgraden videreføres om lag på dagens nivå.

Også de blå-blå har et fokus på matproduksjon. De sier at de vil:

- *”Arbeide for høyest mulig selvforsyning av mat av beredskapshensyn”.*
- *”Hovedformålet med landbrukspolitikken skal være en kostnadseffektiv matproduksjon.”*

Selv om det er få som er uenig i at det er viktig med en kostnadseffektiv matproduksjon, ligger det trolig mye i setningen over når en ser den i sammenheng med andre formuleringer i den politiske plattformen. Regjeringen Stoltenberg ønsket et landbruk over hele landet. Arealene er spredt, og produksjonen må skje der arealene ligger. Sett i lys av dette, kan ambisjonen om å arbeide for høyest mulig selvforsyning av mat være i konflikt med uttalelsen om at hovedformålet skal være kostnadseffektiv matproduksjon.

Listhaugs beslutning om ikke å bruke innsigelsesretten i sakene om nedbygging av dyrka jord i Vestby og Trondheim til andre formål viser at ambisjonen om å arbeide for høyest mulig selvforsyning ikke har topp-prioritet.

2.3 Inntekt.

Jordbruksforhandlingene handler om å fastsette rammevilkår som påvirker bøndenes inntektsmuligheter kommende år.

Regjeringen Solberg sier den vil:

- *”legge vekt på forutsigbarhet og reformer som kan gi økt lønnsomhet”.*

Den avgåtte regjeringen hadde i sin første regjeringserklæring som mål at jordbruket skulle kunne få en inntektsutvikling på linje med andre grupper i samfunnet. I landbruks- og matmeldinga ville de videreutvikle den inntekts- og velferdspolitikken som de hadde ført. Det ble vist til inntektsutviklingen fram til 2010 som viste en noe sterkere inntektsvekst enn andre grupper. Dette ble ikke fulgt opp i jordbruksoppgjøret 2012. Da brøt vi. Men det ble fulgt opp ved siste jordbruksoppgjør ved at det ble lagt til rette for 12 000 kr/årsverk i større inntektsvekst enn gjennomsnittslønnsinntakeren.

Regjeringen Solberg inntektsformulering legger til grunn at økt lønnsomhet skal skje gjennom reformer, altså endringer. Samtidig skal dette være forutsigbart. Dette kan være noe motstridende, men kan kanskje tolkes som at endringene skal skje over noe tid. Begrepet *”kan gi økt lønnsomhet”* er lite presist. Det ligger ikke inne noen sammenligning i lønnsomhetsendring i forhold til andre grupper i samfunnet eller hvor mye lønnsomheten skal bedres. Det er også et usikkerhetsmoment om det er lønnsomhetsforbedringer for hele næringa eller noen utvalgte grupper.

Hva påvirker inntektsutviklingen?

Følgende faktorer er sentrale for inntektsutviklingen:

- 1) Pris
- 2) Tilskudd
- 3) Kostnader
- 4) Produktivitet (effektivitet)
- 5) Kunnskap og faglig dyktighet
- 6) Vær og vind

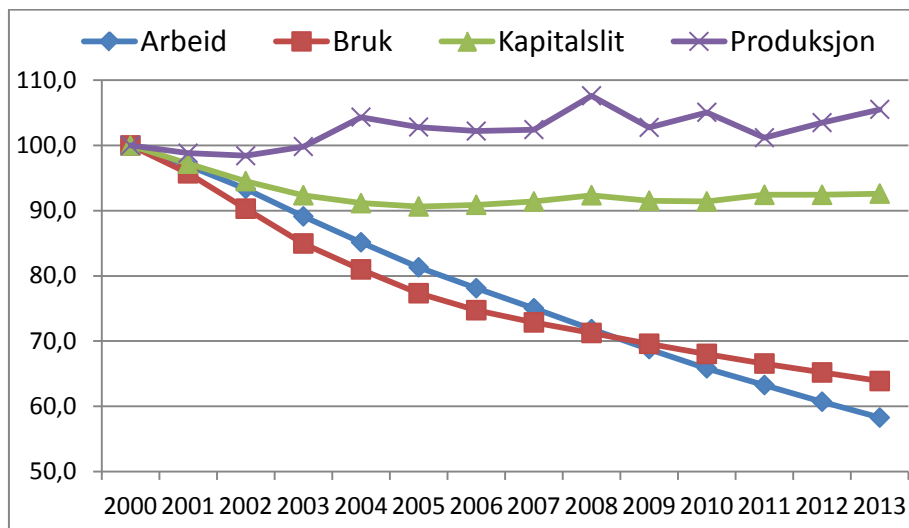
Gjennom jordbruksforhandlingene fastsettes målpriser på en del sentrale varer. Tilskudd blir også fastsatt i forhandlingene. Kostnadene fastsettes imidlertid ikke i forhandlingene, med unntak av målprisen på korn. Denne påvirker i stor grad kraftfôrprisen. Punkt 4 avhenger blant annet av den teknologiske utviklingen, forskning, sortsutvikling og avl, og ikke minst hvordan dette tas i bruk av næringa. Produktiviteten kommer særlig til syne gjennom lavere arbeidsforbruk per produsert enhet. Punkt 5 avhenger av den enkelte bonde, mens punkt 6 er det Vår Herre som råder over.

Tabell: Sum målpris og tilskudd siste 4 jordbruksoppgjør. Kostnadsutvikling siste 4 år, og hvor mye inntektsvekst pga redusert arbeidsforbruk

	Mill. kroner	Kr/årsverk
Marked (pris og mengde)	4276	94.000
<i>Herav Målpris</i>	<i>2190</i>	<i>48.100</i>
Tilskudd	1467	32.200
Kostnader	2713	59.600
<i>Herav kraftfôr</i>	<i>1112</i>	<i>24.400</i>
Inntektsvekst 2009-2013	1785	80.100
<i>Herav redusert arbeidsforbruk</i>		<i>46.900</i>

Gjennom de siste fire jordbruksoppgjørene, herav ett brudd, økte den forrige regjeringen målpriser og tilskudd med til sammen 3 657 mill. kroner, tilsvarende 80 000 kroner per årsverk. Kostnadene har økt med nesten 60 000 kr/årsverk, herav ca. 40 prosent gjennom økt kraftfôrpris bl.a. som følge av økte kornpriser. Den samlede inntektsveksten har vært ca 80.000 kroner per årsverk. Arbeidsforbruket har gått ned med 4 prosent per år i perioden. Uten denne effektivitetsframgangen ville inntektsutviklingen vært om lag 47 000 kroner per årsverk svakere.

Regjeringen Solberg sier i sin erklæring at overføringene skal reduseres. Hvis forrige regjering ikke hadde økt tilskuddene, ville inntektsutviklingen vært 32 200 kroner dårligere enn den har vært. For at alle bønder i gjennomsnitt skulle fått samme inntektsvekst som de har hatt i perioden, måtte arbeidsforbruket gått ned med over 6 prosent per år. Forutsetter en samme gjennomsnittlig arbeidsforbruk per gårdsbruk som i dag, ville dette betydd at 4 600 flere gårdsbruk måtte lagt ned gårdsdrifta. Både Høyre og Frp har foreslått store kutt i jordbruksoverføringene ved sine alternative budsjett mens de satt i opposisjon. Høyres siste forslag var et kutt på 1,5 mrd. kroner, dog med en redusert skattebelastning på knappe 400 mill. kroner for aktive bønder. Budsjettkuttet tilsvarer om lag det samme som forrige regjering økte budsjettoverføringene i siste Stortingsperiode.

Figur: Utvikling i arbeidsforbruk, gårdsbruk, kapitalslit og produksjon. 2000=100.

Figuren viser at jordbruket har hatt en meget sterk produktivitetsvekst. Siden årtusenskiftet har arbeidsforbruket blitt redusert med over 40 prosent, samtidig som norsk landbruk i sum produserer litt mer enn den gang.

2.4 Bruksstruktur

Det har vært et sentralt landbrukspolitisk mål å legge til rett for en variert bruksstruktur. Det betyr at det skal være lønnsomt å produsere både på mindre og større driftsenheter. For å få til dette har en kompensert de med lite driftsomfang for småskalaulemper. Flere tilskuddsordninger er derfor innrettet med ulike satser etter hvor stort driftsomfanget er. Dette kalles strukturdifferensiering av tilskuddene. Småskalaulemper oppstår blant annet fordi små bruk ikke kan mekanisere like sterkt som større bruk, fordi en har mindre mulighet til å utnytte kapasiteten på maskinene.

Ved behandlingen av "Velkommen til bords" uttrykte et samlet Storting at de vil: "legge til rett for en variert bruksstruktur som både tar hensyn til tradisjonelle familiebruk og gir mulighet for ulike samarbeidsformer". Norges Bondelag forventer at dette følges opp av Regjeringen, selv om dette ikke er reflektert i regjeringsplattformen.

Vi har følgende tilskudd med struktur differensiering (i mill. kroner):

	Budsjett 2014
Arealtilskudd	1 450
Husdyrtilskudd	2 513
Driftstilskudd for melk, ammeku og geit	1 374
Avløsertilskudd ferie og fritid	1 174
Distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær og grønnsaker	80
SUM tilskudd med struktur differensiering	6 591
Andel med struktur differensiering	46 %

Den nye regjeringen har ikke noe uttrykt mål om et landbruk med en variert bruksstruktur. De er opptatt av å stimulere heltidsbønder, og bønder med effektiv matproduksjon. I erklæringen sier de at de vil:

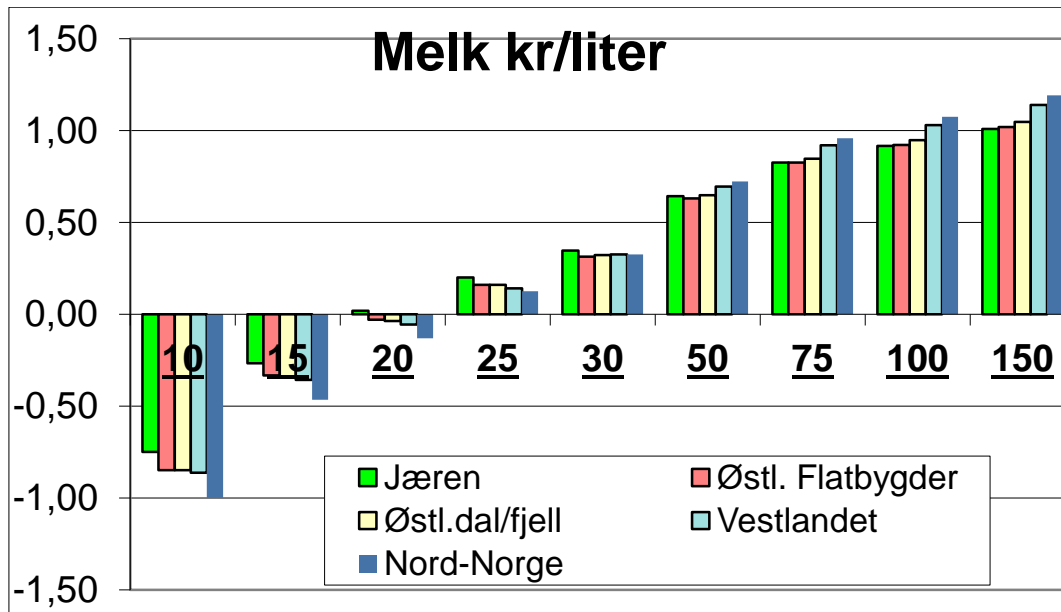
- *”Gjennomgå konsesjoner, kvoteordninger og differensiering av tilskuddssatsene i jordbruket”...*
- *”Gjøre budsjettstøtten mer produksjons- og mindre arealavhengig innenfor rammene av internasjonalt regelverk. Det vil også komme heltidsbønder til gode.”....*
- *”Kvotebegrensinger og konsesjonsgrenser som hindrer utnyttelse av kapasiteten i enkeltbruk og samdrifter må i størst mulig grad oppheves”*

Sitatene viser at regjeringen ønsker å legge til rette for inntektsutvikling gjennom strukturrasjonalisering. De største bruka skal prioriteres ved at strukturen i tilskuddsordningene skal flates ut. Det kan også bli flyttet midler fra de mer produksjonsuavhengige tilskuddsordningene over til tilskudd som stimulerer til produksjon. Det vil for eksempel si pristilskudd.

Nedenfor har vi med et eksempel visualisert hva en utjevning av tilskuddsatser med struktur differensiering og omlegging til pristilskudd, kan bety for ulike bruk med melk, sau og korn i ulike områder. I dette eksemplet har vi med uendret budsjetttramme flatet ut satser og lagt om til prisstøtte ved at:

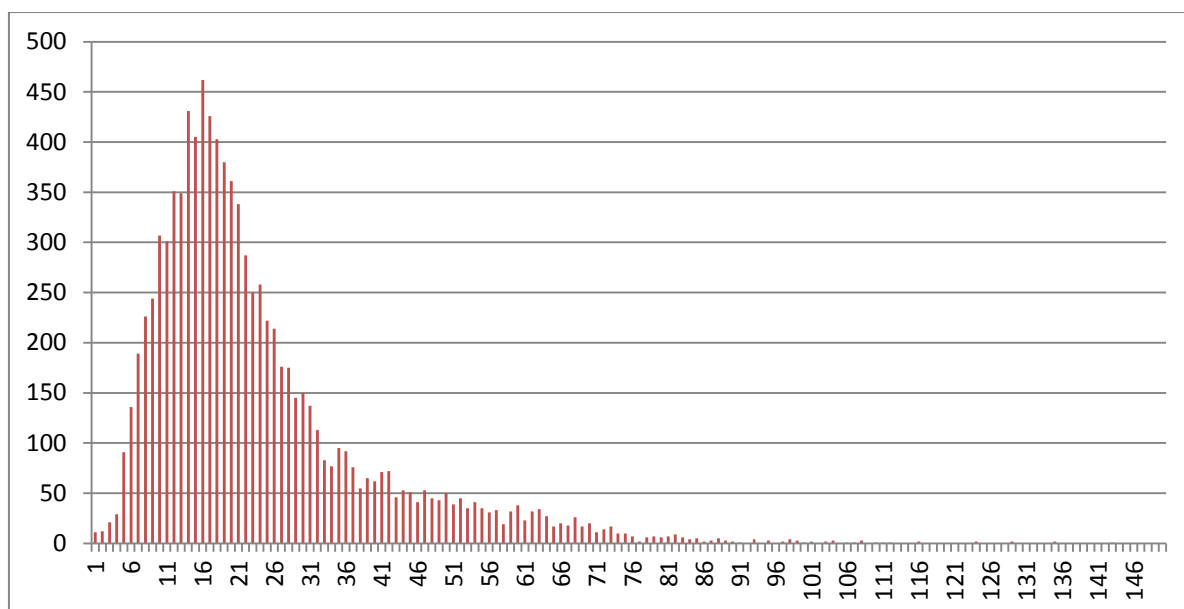
- Driftstilskudd melk, ammeku og geit er fjernet. Midlene er overført et grunntilskudd for kumelk med en sats på 78 øre/liter, styrket grunntilskudd for geitmelk med kr 2,13 kr/liter og styrket kvalitetstilskuddet for storfekjøtt med 3,43 kr/kg.
- Alle struktursatser for husdyrtilskudd er flatet ut. Det gir en sats på 2930 kr/dyr for alle melkekyr (også om man har mer enn 50 kyr), 1306 kr/geit for alle melkegeiter, 3748 kr/ku for alle ammekyr og 1126 kr/sau for alle sau.
- Alle satser for arealtilskudd grovfôr er flatet ut.
- Alle satser for arealtilskudd korn er flatet ut, og redusert med 100 kr/daa der frigjorte midler er brukt på et grunntilskudd korn med en sats på 27 øre/kg.

Effekter for melkeprodusenter

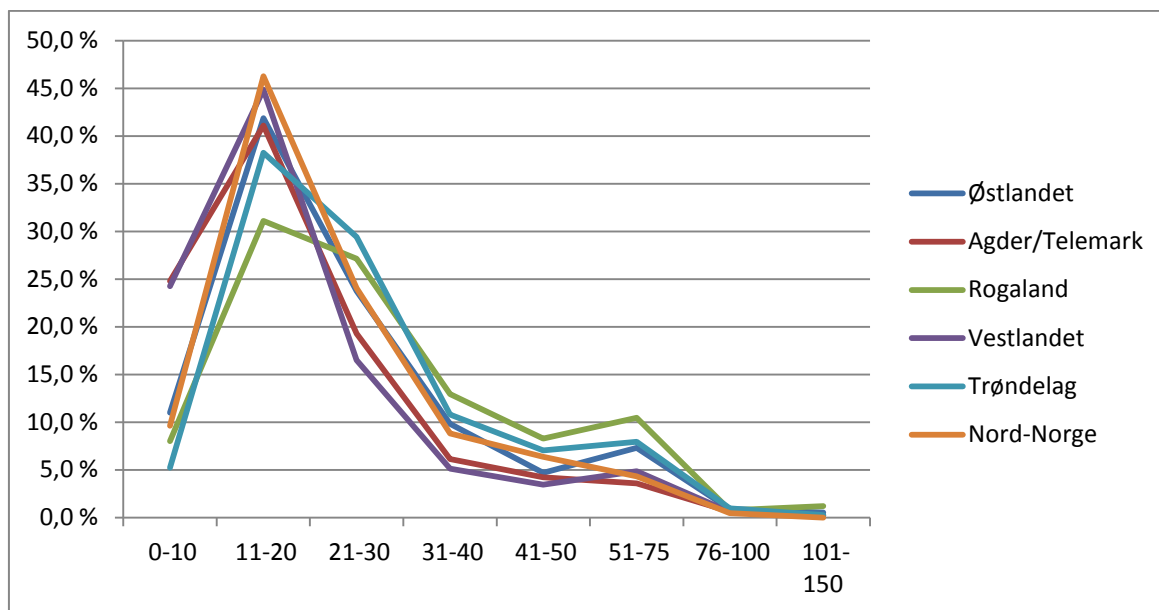
I eksemplet er det lagt inn en ytelse på 7 000 liter per ku. Et bruk på om lag 22 kyr, eller litt under gjennomsnittet, kommer ut om lag som i dag. De minste brukene taper mest. Eksempelvis vil et bruk med 15 kyr tape tilsvarende ca 40 øre/liter melk. Er ytelsen lavere, for eksempel for økologiske bruk, øker tapet. 1 000 liter lavere ytelse, gir ca 20 øre/liter melk i større tap. Store melkeforetak kommer betydelig bedre ut, og mest de med mye areal bak hver ku. Eksempelvis vil et foretak med 100 kyr (tilsvarende ca. kvotetaket for samdrifter) tjene tilvarende nærmere en krone per liter melk.

Melkeprodusentene fordeler seg som følger etter antall kyr per foretak.

Selv om gjennomsnittsbetsetningen har 24 kyr, er det 66 prosent av produsentene som har mindre enn 24 kyr. Mao 2/3 av melkeprodusentene vil tape på en utflating av strukturen i tilskuddsordningene. Bare 8 prosent av melkeprodusentene har mer enn 50 kyr. Det er 84 foretak som har mer enn 100 kyr. Det største er på 143 kyr.

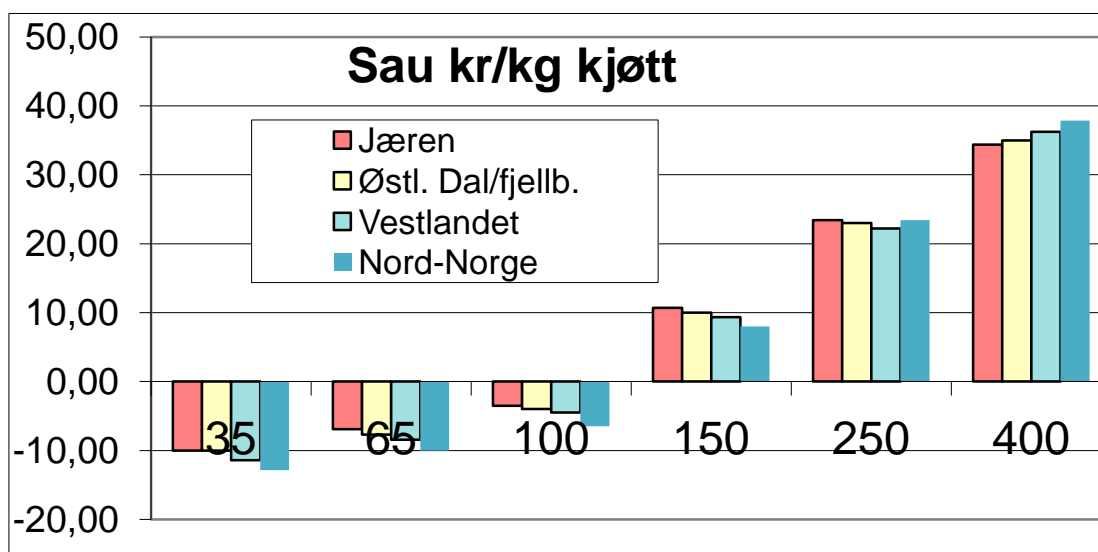
Strukturen i melkeproduksjonen varierer imidlertid mye mellom områder. Figuren nedenfor viser dette.

På Vestlandet og i Agder og Telemark har hver fjerde melkeprodusent færre enn 10 kyr. Over 60 prosent har mindre enn 20 kyr. Gjennomsnittsbesetningen er litt over 19 kyr. I motsatt ende av skalaen finner vi Rogaland og Trøndelag. Her har 35 til 40 prosent av produsentene færre enn 20 kyr. I Rogaland har nesten 13 prosent av produsentene mellom mer enn 50 kyr. Gjennomsnittsbesetningen er på 29 kyr (35 kyr på Jæren). Både i Nord-Norge og i Agder og Telemark er det under 5 prosent av produsentene som har over 50 kyr.

Tar en hensyn til dette, finner en at over 2/3 av de som taper på en strukturutflating befinner seg i Agder/Telemark, på Vestlandet, fjell og dalbygder på Østlandet eller i Nord-Norge.

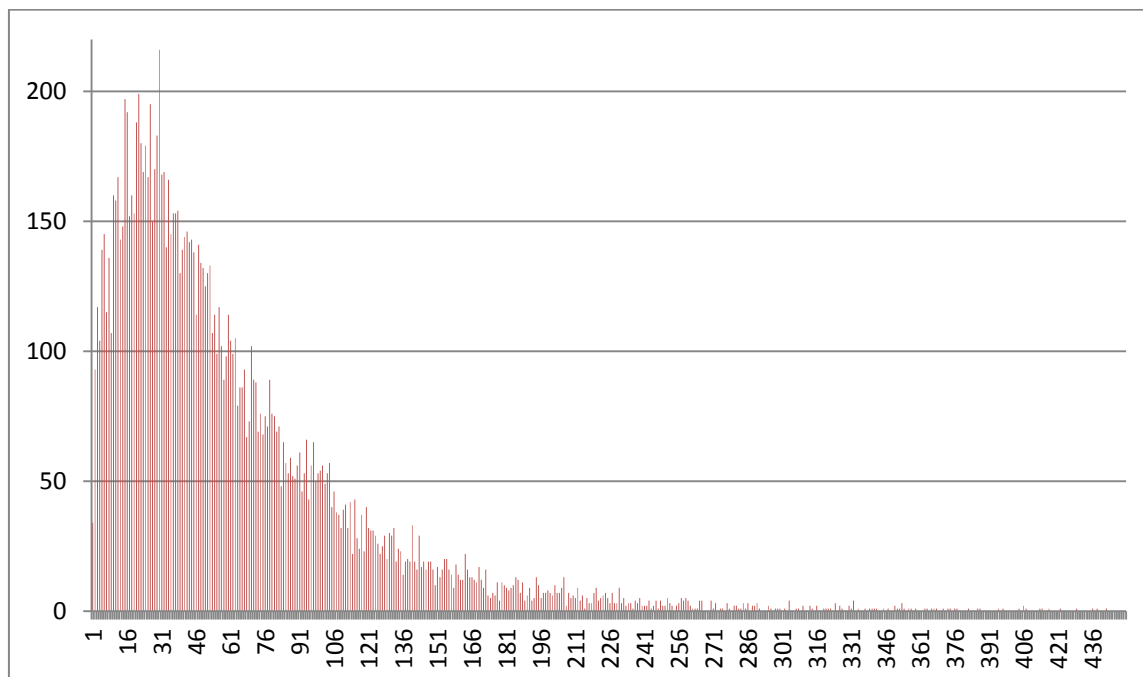
Effekter for saueprodusenter

Det er lagt inn en ytelse på 25 kg kjøtt per vinterfôra sau. Mindre bruk taper mest. Gjennomsnittsbruket med 62 sau taper mellom 6 og 8 kr/kg kjøtt på strukturutflatingen. Med

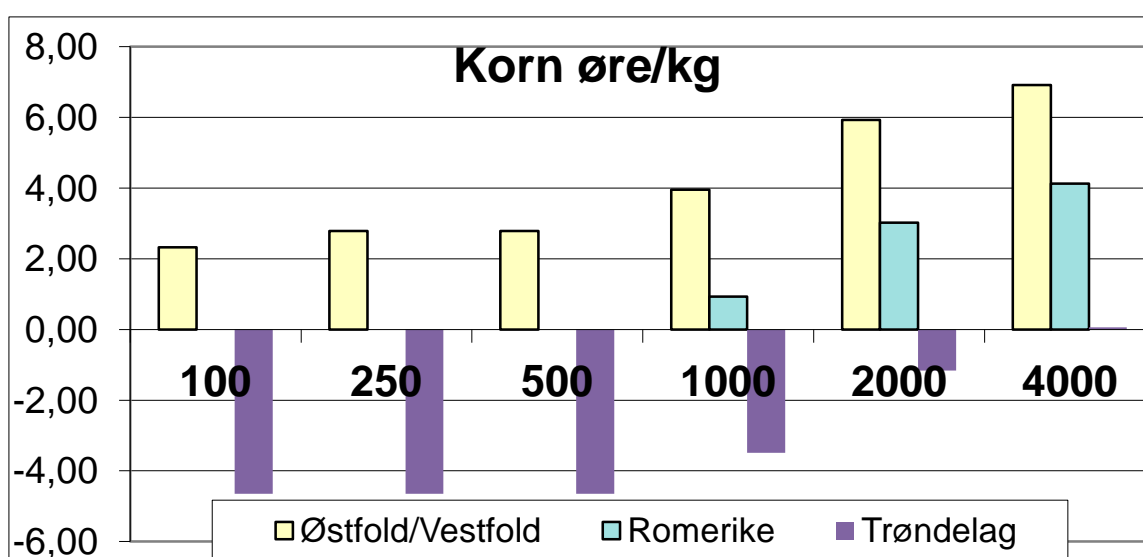
lavere produksjon per søye øker tapet. Store bruk tjener betydelig på omleggingen. Det skyldes at satsen for husdyrtilskudd faller mye etter 100 sau.

Antall saueprodusenter fordeler seg som følger.

Hovedtyngden av saueprodusenter har mellom 10 og 50 sau. Gjennomsnittsbesetningen har 62 sau, men nesten 2/3 av antall saueprodusenter har færre enn 62 sau. Produsenter med mindre enn 112 sau taper på utflatingen. 86 % av alle besetninger med sau har mindre enn 122 sau. Det m.a.o. mange produsenter som taper litt, og noen få produsenter som tjener mye. For eksempel er det 21 produsenter som har mer enn 400 sau. Disse har i gjennomsnitt 485 sau og vil få en bedret lønnsomhet på nesten 40 kr/kg kjøtt. Inntektene vil øke med om lag 400 000 kroner.

Effekter for kornprodusenter

Det er lagt inn et avlingsnivå på 430 kg/daa i Østfold/Vestfold, 375 kg/daa på Romerike og 300 kg/daa i Trøndelag. I kornproduksjonen er det lite struktur-differensiering. Satsen faller med 21 til 25 kr/daa for areal som overstiger 800 dekar per foretak. Endringene av en utflating blir derfor

relativt små. Flyttingen av midler fra arealtilskudd over på pris slår positivt ut for områder med høye avlinger og negativt ut der avlingsnivå er lavt.

2.5 Distrikt

Det har vært et landbrukspolitisk mål å ha et landbruk over hele landet. Norge er et langstrakt land, og forutsetningene for effektiv matproduksjon varierer mye. Det er blant annet distriktsulemper knyttet til:

- Avlinger, blant annet pga klima og jordsmonn
- Avstand, både til varemottaker og ved kjøp av innsatsfaktorer, som f.eks. kraftfôr
- Helning på arealet
- Arrondering

For å nå det landbrukspolitiske målet om et landbruk over hele landet, kompenserer man for distriktsulemper. Det er ulike satser for enkelte tilskuddsordninger avhengig av hvor i landet man produserer. I tillegg brukes også kvotereguleringen i melkeproduksjonen, med omsettbare kvoter avgrenset til fylkesgrenser.

Vi har i dag en rekke ordninger med distriktsdifferensiering:

	Budsjett 2013. Mill.kr
Distriktstilskudd melk	520,0
Distriktstilskudd kjøtt	582,0
Distriktstilskudd egg	5,7
Fraktilskudd slakt	130,0
Fraktilskudd egg	8,0
Fraktilskudd kraftfôr	119,0
Fraktilskudd korn	85,5
Driftstilskudd melk	1 213,0
Arealtilskudd	1 498,0
Distrikts- og kvalitetstilskudd frukt, bær og grønnsaker	87,4
Distriktstilskudd potet i Nord Norge	4,5
Husdyrtilskudd økologisk landbruk	65,6
SUM	4 318,7
Andel med distriktsprofil	31 %

Det er utydelig om regjeringen ønsker et landbruk over hele landet, og om de vil bruke landbrukspolitiske virkemidler for å få det til. De sier at de ønsker:

- *”et tydeligere skille mellom landbrukspolitikk og distriktpolitikk”, og at*
- *”hovedformålet med landbrukspolitikken skal være en kostnadseffektiv matproduksjon”.*

Et landbruk i områder med lave avlinger og store avstander, gir ikke kostnadseffektiv matproduksjon. Dette tilsier mindre vilje til å differensiere tilskuddsordninger etter distrikt. Skal man samtidig foreta et tydeligere skille mellom landbrukspolitikk og distriktpolitikk, taler dette også for at en skal flate ut den distriktsmessige differensieringen i tilskuddsordninger.

På den annen side, sier også regjeringen at

- *”Det bør satses på alternativ næringsutvikling for å gi grunnlag for en mer robust og fremtidsrettet landbruksproduksjon over hele landet”.*

Kan dette bety at en faktisk har et mål om landbruksproduksjon over hele landet, men at det er ”alternativ næringsutvikling”, som skal sørge for at det blir en realitet? Regjeringen sier også at en skal:

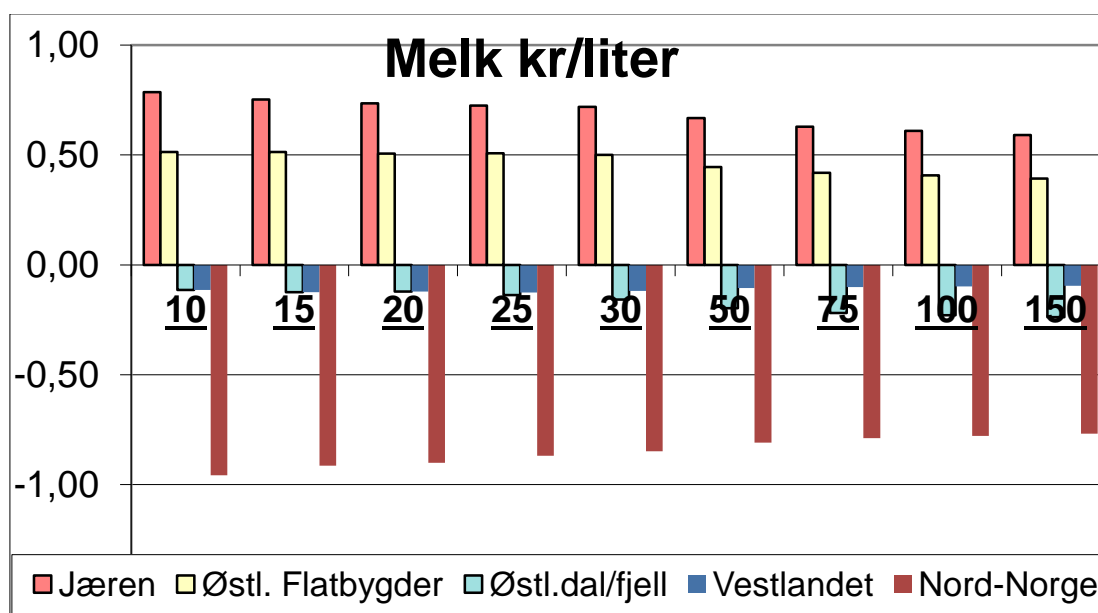
- ”arbeide for høyest mulig selvforsyning av mat av beredskapshensyn”.

Matjorda er spredd over hele landet. For å få høyest mulig selvforsyning, må det legges til rette for matproduksjon der jorda befinner seg, m.a.o. over hele landet.

Nedenfor følger et eksempel hva en utjevning av tilskuddsatser med distriktsprofil kan bety for ulike bruk med melk, sau og korn i ulike områder. I dette eksemplet har vi med uendret budsjetttramme flatet ut satser for:

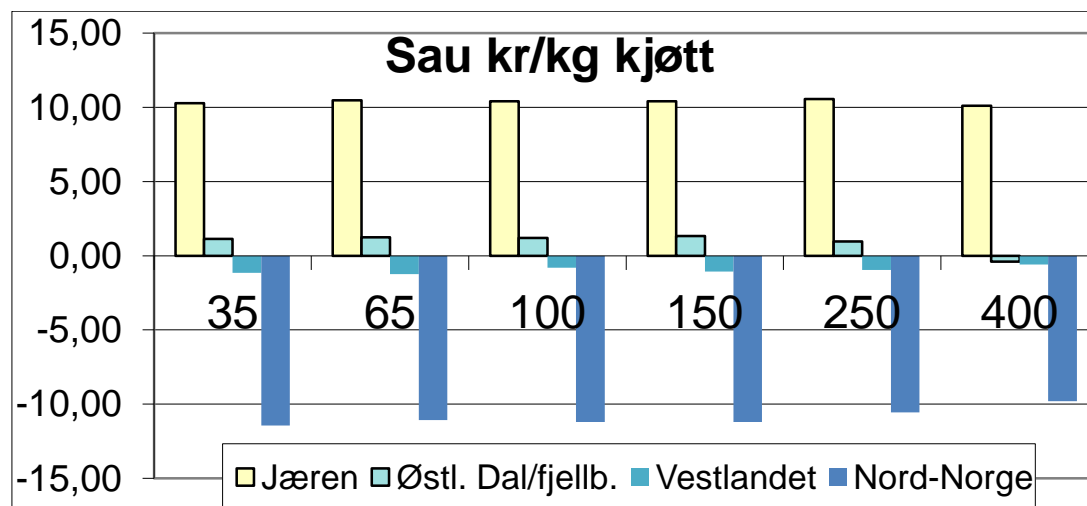
- Distriktstilskudd melk. Det gir en sats på 35 øre/liter til all melk for hele landet.
- Distriktstilskudd kjøtt. Det gir en sats på 4,92 kr/kg kjøtt for hele landet
- Driftstilskudd melk. Det gir en sats på 122.600 kr/bruk for hele landet
- Arealtilskudd grovfôr. Det gir en sats på 200 kr/daa opp til 250 daa og 68 kr/daa for overskytende areal, for hele landet
- Arealtilskudd korn. Det gir en sats på 168 kr/daa opp til 800 dekar og 125 kr/daa for overskytende areal, for hele landet.

Effekter for melkeprodusenter

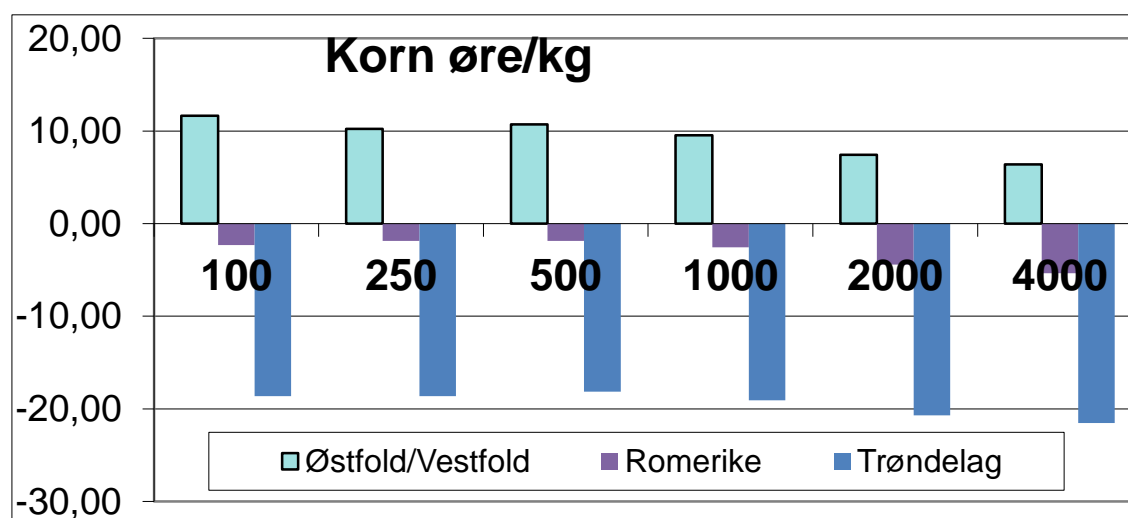
I eksemplet er det lagt inn en ytelse på 7 000 liter per ku. Lønnsomheten blir betydelig styrket på Jæren og Østlandets flatbygder. Gjennomsnittsbruket (24 kyr) får en lønnsomhetsforbedring på om lag 70 øre/liter på Jæren, og 50 øre/liter på Østlandets flatbygder. Vestlandet og dal- og fjellbygdene kommer noe dårligere ut enn i dag, ca 15 øre/liter svakere lønnsomhet. At produsenter på Vestlandet og i dal- og fjellbygder ikke kommer enda dårligere ut, skyldes at gjennomsnittsmelkeprodusenten i Norge befinner seg omtrent i disse områdene. Melkeprodusenter i Nord-Norge blir de store taperne av en utflating av tilskuddsatser med distriktsprofil, med et tap på over 80 øre/liter melk.

Effekter for saueprodusenter

Som for melk, flyttes lønnsomheten til de beste områdene. Lønnsomheten på Jæren styrkes med om lag 10 kr/kg, mens Nord-Norge svekkes om lag tilsvarende. Dal- og fjellbygdene samt Vestlandet kommer ut omtrent som i dag. Dette skyldes at gjennomsnitt-saueprodusenten befinner seg omtrent i disse områdene.

Effekter for kornprodusenter

Det er lagt inn et avlingsnivå på 430 kg/daa i Østfold/Vestfold, 375 kg/daa på Romerike og 300 kg/daa i Trøndelag. Lønnsomheten styrkes med om lag 10 øre/kg korn i områdene med høyest avlinger på Østlandet. I Trøndelag (sone 4) svekkes lønnsomheten med nærmere 20 øre/kg korn. (Det samme vil være tilfelle i sone 5 på Østlandet.)

2.6 Budsjett, pris, struktur og distrikt.

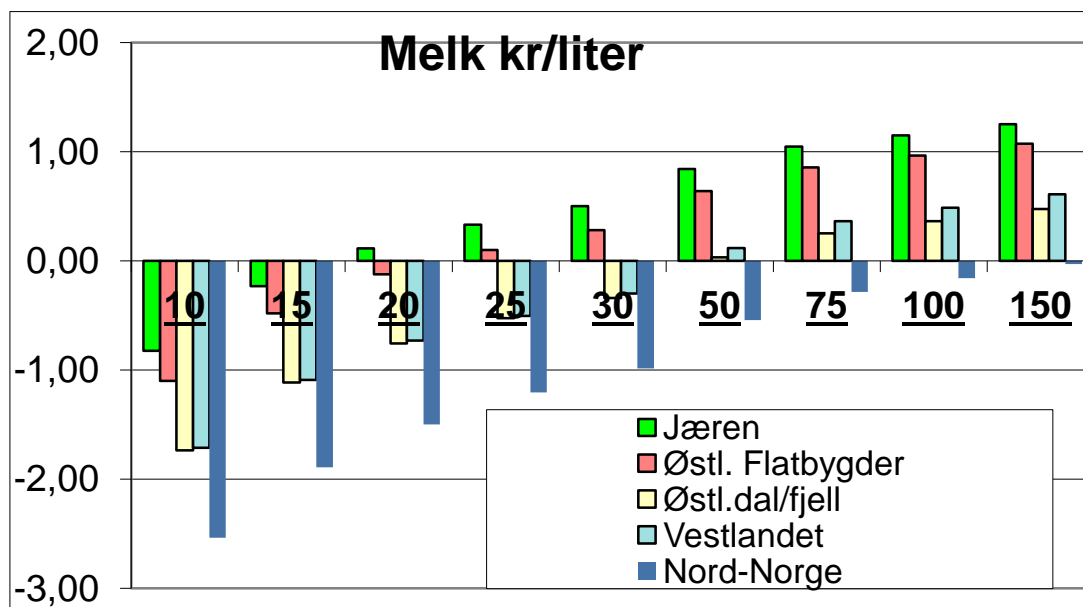
Til slutt har vi kombinert flere mulige utslag av elementene vi har vært igjennom i Regjeringsplattformen.

- "Gjøre jordbruket mindre avhengig av statlige overføringer. Nivået på overføringene skal reduseres"
- "Tollmurene bør reduseres"

I eksemplet under har vi foretatt

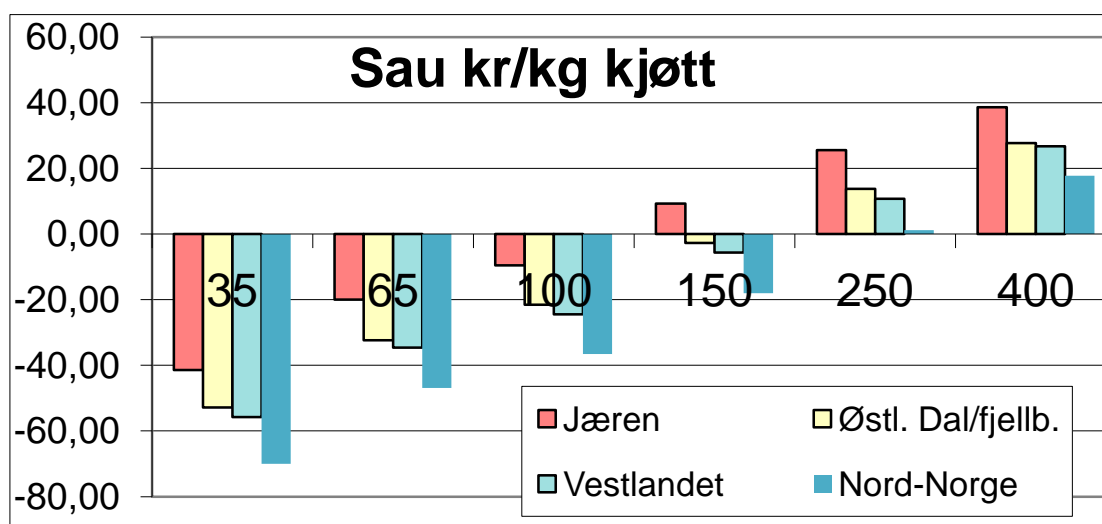
- Utflating i distrikts- og struktur tilsvarende eksemplene over
- Kuttet budsjettoverføringene med 1,5 mrd. kroner (tilsvarende påplussingen i forrige Stortingsperiode). Halve kuttet er tatt på mindre kulturlandskapstilskudd, og halve kuttet er tatt ved å øke bunnfradraget.
- Reversert prosenttollen på ost og kjøtt. Prisøkningene fra forrige jordbruksoppgjør er reversert.

Effekter for melkeproduksjonen

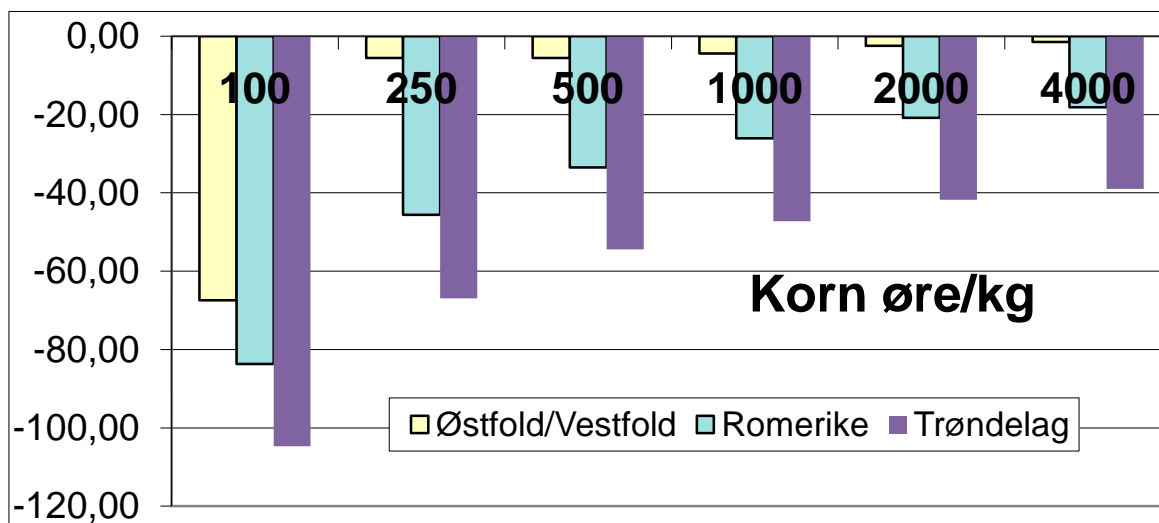
Figuren viser store lønnsomhetsendringer mellom områder og bruksstørrelser ved en utflating av satser i tilskuddsordninger med struktur- og distriktsprofil, kombinert med budsjettkutt og reversering av tollvernet for ost og kjøtt. Melkeforetak i distriktene får svekket lønnsomheten betydelig. Grovt sett er det bare større melkeforetak på Jæren og Østlandet flatbygder som vil komme bedre ut. De utgjør til sammen ca 750 foretak. I tillegg er det en håndfull store samdriftene i andre områder i sør- og midt-Norge som vil kunne komme bedre ut. Dvs. at under 10 prosent av melkeforetakene kommer styrket ut, mens over 90 prosent vil tape.

Effekter for saueprodusenter

Som for melk gir eksemplet store lønnsomhetsendringer mellom områder og bruksstørrelse. De små saueprodusentene taper mest, og aller verst går det ut over de som befinner seg i distriktene. Grovt regnet vil 95 prosent av saueprodusentene tape, mens rundt 5 prosent kommer styrket ut.

Effekter for kornprodusenter

Kornprodusentene rammes hardt av budsjettkuttet, fordi de kun har arealavhengige tilskudd og bunnfradrag. Lønnsomheten svekkes for alle produsenter, mest for små produsenter og der avlingene er lavest.

2.7 Stimulere til produksjon

Regjeringen ønsker å gjøre budsjettstøtten mer produksjons- og mindre arealavhengig. Dette skal skje innenfor rammene av internasjonale regelverk.

Tilskudd gitt som pristilskudd, stimulerer til volum. Slike virkemidler bygger opp under et mål om økt matproduksjon, og høyest mulig sjølforsyning. Som regjeringen skriver, må dette skje innenfor rammene av internasjonalt regelverk. Det er WTOs regelverk for såkalt internstøtte som vil kunne sette begrensinger.

Vi har ved to anledninger vært i nærheten av taket for såkalt gul støtte. For å skape handlingsrom, ble målprisen for storfekjøtt avvirket fra 1/7-2009 og lagt over i volummodellen. Det samme ble gjort for lam og egg ved siste jordbruksoppgjør. Dersom en etablerer prisstøtte, slik som grunntilskudd for melk, kjøtt eller korn, vil dette spise av handlingsrommet. En vil da kunne få behov for å fjerne flere målpriser. Det er svinekjøtt og melk som vil ha vesentlig effekt på et handlingsrom.

2.8 Melkekvoter

Regjeringen sier at de i størst mulig grad vil oppheve kvotebegrensninger og konsesjonsgrenser som hindrer utnyttelse av kapasitet i enkeltbruk og samdrifter. Det første de skal gjøre er å heve takene for maksimal produksjon.

Konsesjonsgrensene for de kraftfôrbaserte produksjonene vil sannsynligvis ikke være tema i jordbruksforhandlingene. Disse omtales derfor ikke videre i dette notatet.

Kvotetakene er henholdsvis 400 000 liter for enkeltforetak og 750 000 liter for samdrifter. Det er ikke gjort endringer på takene for enkeltbruk siden 2006 og samdrifter siden 2003. Enkeltbruk

kan ta inn en passiv deltaker i drifta og på den måten bli definert som samdrift med 750.000 liter som kvotetak.

En heving av kvotetakene vil ikke nødvendigvis gi en mer effektiv produksjon pga. av økte transportavstander, men vil begunstige områder med store arealer tett til driftssentret og begrense utnyttelsen av mer marginale arearessurser. Det er særlig mindre skifter og beiteområder som går ut når bruk slås sammen.

2.9 Forenkling

I Regjeringserklæringen står det at en vil forenkle støttestrukturen. I spørretimen i Stortinget uttalte Landbruks- og matministeren følgende:

”Jeg har ambisjon om å modernisere og forenkle jordbruksavtalen og virkemidlene i landbrukspolitikken. Det vil gjøre hverdagen enklere for de næringsdrivende. Det er viktig for å avbyråkratisere og for å redusere ressursinnsatsen i forvaltningen, og det er viktig for den landbrukspolitiske debatten. Ikke minst vil jeg vurdere ordningenes rasjonalitet med utgangspunkt i den vektleggingen regjeringen har på landbrukspolitikken. I Sundvolden-plattformen står det at hovedformålet med landbrukspolitikken skal være en kostnadseffektiv matproduksjon, og at regjeringen vil innrette de statlige overføringene slik at de bidrar til økt produksjon.”

Videre sa hun:

”Jeg har lagt opp et løp der vi skal ha en full gjennomgang av alle støtteordninger, med det formål å redusere antallet. Jeg vil gå gjennom ulike former for prosjektmakeri, infrastrukturstøtte, ordninger under Landbrukets utviklingsfond, ordninger med spesielle miljøtiltak i jordbruket og under regionale miljøprogram, for å nevne noen eksempler. Men jeg kommer ikke til å starte en detaljert diskusjon om enkeltordninger på dette tidspunktet, for jeg mener det viktigste nå er å jobbe fram mot det tilbudet som staten skal gi i jordbruksforhandlingene i 2015, og at vi må se helhetlig på det.”

Landbruks- og matministeren har m.a.o. en klar ambisjon om å redusere antall ordninger. I siste del av svaret nevner hun spesielt ordninger med infrastrukturstøtte. Det vil konkret bety frakttilskudd, som vi har bl.a. for kjøtt, egg, korn og kraftfôr. Endringer her vil bety omfordelinger mellom produsenter. Under LUF ligger mange ordninger, blant annet investeringstilskudd. Det er allerede varslet gjennomgang av fordelingsnøkkelen av investeringstilskuddene. Hva vil målet om ”kostnadseffektiv matproduksjon” innebære for fastsettingen av ny fordelingsnøkkel? Hvilke områder vil komme styrket ut, og hvilke vil tape? Ordninger med spesielle miljøtiltak (SMIL) forvaltes av kommunene. Dette er relativt sett en dyr ordning å forvalte. Regionale miljøprogram forvaltes av fylkene. Her er det mange ordninger tilpasset miljøutfordringene i hvert fylke. Forvaltningen er relativt krevende.

Ved en forenkling kommer en opp i to dilemmaer:

- Virkemidlene blir ofte mindre målrettede
- Noen vil tape på fjerning/omlegging, mens andre kanskje kommer bedre ut hvis midlene overføres andre ordninger eller fordeles på annen måte enn i dag.

3 Oppsummering

I gjennomgangen har vi sett effekter av utflating av tilskuddssatser både med hensyn på bruksstørrelse og distrikt. Omfordelingseffektene er store. Norges Bondelag har en medlemsmasse som reflekterer hele norsk landbruk. Våre medlemmer befinner seg i alle deler av landet. Noen har stor produksjon, andre liten. Alle produksjonsformer er godt representert.

Gjennomgangen i dette notatet viser at en konsekvens av regjeringens politikk dersom de får gjennomslag i Stortinget, er at inntektsmulighetene kan bli betydelig endret for mange av våre medlemmer. Risikoen er til stede for at et flertall vil oppleve reduserte inntektsmuligheter, mens et mindretall vil kunne få økte inntektsmuligheter. Flertallet som vil oppleve reduserte inntektsmuligheter står da overfor 4 valg:

- Fortsette som i dag, men med redusert jordbruksinntekt
- Fortsette jordbruksproduksjonen som i dag (evt. redusere omfanget og ekstensivere), men hente mer inntekt utenfor landbruket for å opprettholde levestandarden
- Slutte som bonde.
- Tilpasse seg endringene i rammevilkårene ved å investere i større produksjon, eller en annen produksjon.

Norges Bondelag ønsker en variert bruksstruktur over hele landet. Derfor har vi de siste årene inngått jordbruksavtaler der strukturen på virkemidlene har blitt forsterket. Driftstilskuddet i melkeproduksjonen, som har lik sats uavhengig av produksjonsomfang, er forsterket med ca 40 000 kroner per foretak de siste 4 årene. Satsforskjellene i husdyrtilskudd mellom de første 50 sauene og 200 til 300 sau, er økt med nesten 240 kr/sau. Samtidig er også distriktsprofilen styrket noe.

Får vi et jordbruksoppgjør med budsjettkutt og strør dette jevnt utover alle ordninger, vil alle bønder få en inntektsreduksjon. Hvis man samtidig gjør endringer i struktur – og/eller distriktsprofil, vil noen likevel komme styrket ut, men samtidig vil inntektsreduksjonene øke for andre.

3.1 Stortingets rolle

Det er viktig å minne om at regjeringen er i mindretall. Selv om de har klare ambisjoner i regjeringserklæringa, er de avhengig av støtte fra minst et annet parti i Stortinget. Det mest naturlige er at de søker støtte hos Venstre og KrF som de har en samarbeidsavtale med. Første korsveg ble budsjettforhandlingene. Her kom Regjeringen relativt raskt til enighet med både KrF og Venstre.

KrF og Venstre har ingen mål om å redusere overføringene til jordbruket i sine partiprogram. For Norges Bondelag blir det avgjørende at partiene står ved sine løfter.

4 Spørsmål til diskusjon og grunnlag for innspill

Gjennomgangen viser at på flere områder har Regjeringen andre ambisjoner og innretning på virkemidlene enn Norges Bondelag. Hovedspørsmålet blir da:

I hvilken grad skal Norges Bondelag ta hensyn til formuleringene i regjeringserklæringen ved utformingen av kravet? Skal vi foreta endringer i retning av Regjeringserklæringen eller ikke? Hvis endringer skal foretas, på hvilke områder bør dette gjøres?

- 1) De siste årene har rammekravet fra landbruket vært på rundt 2 mrd kroner, tilsvarende 50 000 kroner per årsverk i inntektsvekst for gjennomsnittsbonden. Hvor bør ambisjonsnivået ligge for Norges Bondelags krav i 2014? Bør rammekravet følge i samme fotspor som de siste årene? Vil et slikt krav være et godt utgangspunkt for forhandlinger og eventuelt en avtale?
- 2) Skal vi fortsatt kreve betydelig økte budsjettmidler, selv om regjeringserklæringen tydelig sier at budsjettoverføringene skal reduseres? Hvorfor/hvorfor ikke?

- 2b) Hvilke tilskuddsordninger bør Norges Bondelag prioritere?
- Investeringstilskudd
 - Velferdsordninger
 - Pristilskudd
 - Arealtilskudd
 - Husdyrtilskudd
 - Regionale miljøprogram
- 3) Regjeringen har en kostnadseffektiv matproduksjon som hovedformål med landbrukspolitikken. Hva skal Norges Bondelag mene om strukturinnretningen på virkemidlene? Skal strukturprofilen beholdes eller skal en flate ut strukturprofilen? I hvilke ordninger er strukturen viktigst / minst viktig:
- Arealtilskudd
 - Husdyrtilskudd
 - Driftstilskudd ku, geit og ammeku
 - Avløsertilskudd
 - Distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær og grønnsaker
- 3b) Regjeringa ønsker å heve/fjerne produksjonsbegrensinger. Hvordan bør Norges Bondelag forholde seg til dette. Skal vi:
- Beholde kvotetakene som i dag
 - Heve taket for enkeltpersonsforetak fra 400 000 liter til f.eks 750 000 liter, som er taket for samdrifter
 - Heve både taket for enkeltpersonsforetak og samdrifter
 - Få et felles kvotetak mellom 400.000 liter og 750.000 liter
- 4) Regjeringa ønsker et klarere skille mellom distrikts- og landbrukspolitikken, samtidig som de understreker at hovedformålet med landbrukspolitikken skal være en kostnadseffektiv matproduksjon. Hvordan skal Norges Bondelag forholde seg til dette? Skal distriktsprofilen på tilskuddsordninger beholdes, styrkes eller skal en flate ut distriktsprofilen? Hvilke ordninger er viktigst distriktsmessig:
- Frakttilskudd
 - Distriktstilskudd for melk, kjøtt, og egg
 - Arealtilskudd
 - Distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær og grønnsaker
 - Andre tilskudd med distriktsprofil
- 5) Regjeringen ønsker å forenkle støttestrukturen. Hvordan skal Norges Bondelag forholde seg til dette? Er det noen ordninger vi kan forenkle eller fjerne? Hvilke?
- 6) Regjeringen vil vri støtte fra areal over på produksjon. Bør Norges Bondelag være for å etablere pristilskudd som stimulerer til produksjon, selv om dette kan øke risikoen for at målprisene på svinekjøtt- og/eller melk fjernes?

- 7) Regjeringen ønsker å redusere jordbrukets kostnadsnivå og gi bonden nye og bedre inntektsmuligheter. Kraftfôr er en betydelig kostnad i husdyrholdet, men påvirker også verdien av grovfôret. Skal Norges Bondelag gå inn for å redusere kraftfôrprisen for å få ned kostnadene? Hvordan skal dette finansieres, samtidig som kornøkonomien ivaretas? Eller bør kraftfôrprisen opp for å stimulere til gras- og beiteressurser?
- 8) Regjeringsplattformen utfordrer mange etablerte virkemidler i landbrukepolitikken. Hvilke endringer tror du gir de mest dramatiske konsekvensene på kort og lang sikt?

5 Aksjonsberedskap

En av lokallagas oppgaver i henhold til Norges Bondelags lover, er å sørge for nødvendig aksjonsberedskap. Sist Norges Bondelag aksjonerte mot regjeringen var i 2012. Da stilte lokallaga helhjertet opp i aksjonene. Forhandlingsutvalget må føle seg trygge på at det blir kraftfulle aksjoner om det skulle bli brudd i forhandlingene. Regjeringen vet fra tidligere at vi er i stand til å gjennomføre kraftige aksjoner, og dette kan være med på å presse fram et akseptabelt tilbud og forhandlingsresultat. Regjeringen må oppleve det som en trussel at Bondelaget kan bryte jordbruksforhandlingene. Gode aksjonsplaner er derfor helt nødvendige.

5.1 Målet er ikke brudd i jordbruksforhandlingene

Forhandlingsutvalgets mål er å få til en best mulig avtale for Norges Bondelags medlemmer. Mener de at avtalen ikke blir god nok, er brudd eneste mulighet. Styret vil da umiddelbart vedta å iverksette aksjoner. Vi må kunne vise vår frustrasjon og sinne, og vise at vi ikke aksepterer regjeringas diktat overfor oss. Men vi kan ikke aksjonere oss tilbake til forhandlingsbordet eller til mekling slik det er innen andre sektorer. Blir det brudd i jordbruksforhandlingene, er det regjeringas tilbud som legges fram for Stortinget.

5.2 Blir det brudd, må vi aksjonere!

Styret i Norges Bondelag har nedsatt et aksjonsutvalg, som lager forslag til aksjoner for 2014. Utvalget vil gjerne ha innspill og gode forslag til tiltak som kan iverksettes. Aksjonsberedskapen bør være opptrappende, med umiddelbare, lokale reaksjoner ved bruddet, koordinerte nasjonale aksjoner i neste fase, og ei stormønstring mot regjeringa. Det kan være aktuelt å aksjonere helt fram til Stortinget har behandlet jordbruksavtalen.

Umiddelbart etter et brudd er det viktig at lokallaga gir uttrykk for sinne og frustrasjon. Planene for disse aksjonene må lokallagsstyrene legge i god tid før forhandlingsstart. I neste fase av aksjonene vil fylkeslaget koordinere hva de enkelte lokallag skal gjøre. Fylkeslaga vil informere lokallagsstyrene om aksjonsplanene når det nærmer seg forhandlingene. Det er svært viktig at aksjonsplanene er konfidensielle!

5.3 Aksjonsformer

Hvilke aksjoner som skal iverksettes, må vurderes nøye. Spesielt er det viktig å vurdere i hvor stor grad tredjepart blir rammet. Vinner vi opinionen hvis vi tømmer butikkene for matvarer over lang tid, eller blokkerer veiene slik at folk ikke kommer seg på jobb? Får vi oppslutning for leveringsstopp i egne rekker?

Erfaringene fra 2012 er at vi er i stand til å gjennomføre aksjoner som merkes, men som gir oppslutning i opinionen. Vi vet at vi har mediernes oppmerksomhet. Foran jordbruksforhandlingene i 2014 kommer de til å følge meget nøye med oss. Det gjør at det vil være lett å slippe til i mediene med vårt budskap.

Lokallagas aksjonsplaner bør være bygget rundt enkelttiltak med god synlighet. Unngå personkarakteristikk av støtende karakter, det tjener ikke vår sak. Traktorer og rundballer er gode markører. Dialog med folk flest vil være viktig. Å bruke litt humor kan være greit. Forsøk å få med noen andre som kan tale vår sak. Kreativiteten bør slippes til!

6 Aksjonsplaner: Spørsmål og diskusjon

1. Drøft hvilke aksjoner synes dere Norges Bondelag bør sette i gang ved et brudd i jordbruksforhandlingene?

- Demonstrasjoner og markeringer
- Leveringsstopp av våre egne produkter, for eksempel melk
- Blokader av utkjøring fra anlegg som grossistlager, meierier eller slakterier
- Traktorkolonner
- Oppkjøp av varer i dagligvarehandelen
- Vi bør ikke aksjonere, det skader vårt omdømme

Andre forslag:

2) Alle lokallag skal ha egne aksjonsplaner for umiddelbare aksjoner ved et brudd i jordbruksforhandlingene. Aksjonene bør være innrettet slik at dere får oppmerksomhet i hos folk flest og dermed i mediene. Kontakt med politikere lokalt og eventuelt regionalt bør være en del av planene. Hvordan kan aksjoner gjennomføres i deres lokallag?

